

OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI DIN MOLDOVA

**ОФИС НАРОДНОГО
АДВОКАТА
МОЛДОВЫ**

**THE PEOPLE'S
ADVOCATE OFFICE OF
MOLDOVA**

MD-2012, Moldova, Chișinău,
str. Sfatul Țării, 16

Tel: 234 – 800; Fax: 225 – 442
E-mail: cpdom@mdl.net

nr. _____
la nr. _____ din _____

**CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA**

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

Prezentată în conformitate cu art. 25 lit. i) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, art.38 alin. (1) lit. i) și art.39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995 și art. 26 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014.

I. AUTORUL SESIZĂRII

Mihail Cotorobai, Avocat al Poporului
Municipiul Chișinău, str. Sfatul Țării 16
Tel: 022 234800; 022 222224
Fax: 022 225442

II. OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are ca obiect de examinare unele prevederi din Codul de procedură civilă care instituie interdicția pentru persoanele declarate incapabile de a-și exercita dreptul de acces liber la justiție, după cum urmează:

- Art.57 alin. (2) – propoziția ”Actele de procedură îndeplinite de persoana lipsită de capacitatea de folosință sînt nule”;
- Art. 58 – sintagma ”sau de adulții cu capacitate de exercițiu limitată”;
- Art. 58 alin. (2¹) – sintagma ”sau de adulții declarați incapabili”;
- Art. 58 alin. (6) – sintagma ”precum și ale adulților declarați incapabili în modul stabilit de lege”;
- Art. 169 alin. (1) lit. e) – reclamantului și/sau pîrîtului îi lipsește capacitatea de folosință, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 59 alin. (2);
- Art. 170 alin. (1) lit.c) – ”cererea a fost depusă de o persoană incapabilă”;
- Art. 267 lit. b) – ”cererea a fost depusă de o persoană incapabilă”;
- Art. 306 alin. (2) – propoziția ”Problema citării persoanei se soluționează în fiecare caz, în funcție de starea sănătății ei”.

În baza normelor precitate, persoanele declarate incapabile nu au drepturi și obligații procedurale civile, iar actele de procedură îndeplinite de persoana lipsită de capacitatea de folosință sunt nule. Adulții declarați incapabili nu-și pot apăra de sine stătător în instanță drepturile, libertățile și interesele legitime. Judecătorul refuză să primească cererea de chemare în judecată dacă reclamantului și/sau pîrîtului îi lipsește capacitatea de folosință. Judecătorul restituie cererea de chemare în judecată dacă ea a fost depusă de o persoană incapabilă. Instanța judecătorească scoate cererea de pe rol în cazul în care cererea a fost depusă de o persoană incapabilă.

În consecință, persoanele cu dizabilități mintale, declarate incapabile prin hotărîrea instanței judecătorești, sînt restrînse să se adreseze personal în instanțele judecătorești, iar statul nu a reușit să le ofere un mecanism adecvat dacă ele doresc să acționeze în instanță pentru a-și revendica anumite drepturi.

Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională interconexe, precum dreptul de acces liber la justiție, principiul egalității și limitele de restrîngere a drepturilor și libertăților persoanelor, raportate la obligația primordială a statului de a asigura respectarea și ocrotirea persoanei.

III. EXPUNEREA PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ADUSE ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

Pornind de la premisa că drepturile fundamentale trebuie garantate într-o manieră concretă și reală, iar nu iluzorie și teoretică, avînd în vedere obligația statului, proclamată în art. 7 din Constituție, de a respecta Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, susțin că imposibilitatea concretă sau condiționată de drept și de fapt de a sesiza o instanță judecătorească competentă de către o persoană declarată incapabilă, este discriminatorie și vine în contradicție cu:

- articolul 20 din Constituție, combinat cu art. 16 alin. (2) și art. 54 alin.(1) și (3);

- articolele 6, 13 și 15 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
- articolele 14 alin. (1) și 26 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice;
- articolele 5, 12 și 13 alin. (1) din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități;
- articolele 2 și 8 din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

Articolul 55 din Carta Organizației Națiunilor unite prescrie principiul universalității drepturilor omului, conform căruia statele membre promovează respectarea universală și efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Acest principiu este consacrat și în art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, potrivit căruia *toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi*, reprezentând trăsătura generală a drepturilor omului în sensul că acestea se referă la **toate** persoanele și că **fiecare om** se poate prevala de **toate drepturile și libertățile** fără niciun fel de deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau decurgând din alte împrejurări.

Mai mult, Declarația proclamă dreptul fiecărui om de a i se recunoaște pretutindeni personalitatea juridică (art. 6); egalitatea tuturor oamenilor în fața legii și dreptul, fără nicio deosebire, la o egală protecție a legii; dreptul tuturor oamenilor la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola Declarația și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare (art. 7); dreptul oricărei persoane de a se adresa în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce-i sînt recunoscute prin constituție sau lege (art. 8).

Accesul la justiție, egalitatea în fața legii și protecția tuturor împotriva discriminării constituie norme fundamentale ale legislației internaționale în materia drepturilor omului. Astfel, articolul 26 din Pactul cu privire la drepturile civile și politice recunoaște dreptul de egalitate în fața legii ca un drept al omului autonom și obligația corelată a statelor de a asigura realizarea acestui drept, iar în articolul 14 proclamă egalitatea tuturor oamenilor în fața tribunalelor și curților de justiție.

Prin ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Republica Moldova s-a obligat să recunoască egalitatea tuturor persoanelor în fața legii și dreptul, fără discriminare, la protecție și beneficii egale din partea legii; să interzică toate formele de discriminare din cauza dizabilității și să garanteze persoanelor cu dizabilități protecție juridică egală și eficientă contra discriminării în orice teme (art. 5); să reafirme că persoanele cu dizabilități au dreptul să fie recunoscute oriunde ca persoane cu drepturi în fața legii (art. 12); să garanteze accesul eficient la justiție al persoanelor cu dizabilități, în măsură egală cu alte persoane.

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în articolele 6 și 13, reglementează două drepturi procedurale, care se concretizează în garanții cu privire la punerea în valoare a drepturilor și libertăților ce-i sunt recunoscute persoanei în fața instanțelor judiciare. Articolul 14 din Convenție dispune că exercitarea tuturor drepturilor și libertăților pe care ea le recunoaște trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Universalitatea recunoașterii și apărării drepturilor omului impune în mod necesar aplicarea lor egală pentru toți indivizii. Aceasta înseamnă că drepturile și libertățile fundamentale sînt recunoscute tuturor persoanelor, fără nicio deosebire, oricare ar fi izvorul ei, adică fără nicio discriminare.

Dreptul la egalitate este recunoscut ca dreptul tuturor ființelor umane de a fi egale în demnitate, de a fi tratate cu respect și considerație și de a participa în condiții de egalitate cu ceilalți la orice aspect al vieții economice, sociale, politice, culturale sau civile; dreptul la egalitate se aplică în toate ariile de activitate reglementate prin lege, este intrinsec tuturor ființelor umane și poate fi afirmat de orice persoană sau grup de persoane ce au un interes comun în afirmarea acestui drept.

Astfel, Republica Moldova trebuie să facă toți pașii necesari pentru a conferi eficacitate deplină dreptului la egalitate în toate activitățile statului. În mod special, trebuie să fie adoptate toate măsurile adecvate din punct de vedere constituțional, legislativ, administrativ și de altă natură pentru implementarea dreptului la egalitate; să ia toate măsurile adecvate, inclusiv legislative, pentru a modifica sau aboli legi, reglementări, obiceiuri și practici existente care sînt în conflict sau incompatibile cu dreptul la egalitate; să promoveze egalitatea în toate politicile și programele relevante; să revizuiască toată legislația în vederea asigurării compatibilității acesteia cu dreptul la egalitate; să se abțină de la adoptarea oricăror politici sau de la angajarea în orice act sau practică ce vine în contradicție cu dreptul la egalitate; să ia toate măsurile adecvate pentru a se asigura că toate autoritățile și instituțiile publice acționează în conformitate cu dreptul la egalitate; să ia toate măsurile adecvate pentru a elimina toate formele de discriminare din partea oricărei persoane sau oricărei organizații din sectorul public sau privat.

Prin ratificarea pactelor și tratatelor privitoare la drepturile omului, Republica Moldova s-a angajat să respecte, să promoveze și să realizeze efectiv dreptul la egalitate și să ofere protecție legală efectivă împotriva discriminării pentru toate persoanele prezente în teritoriul său.

Republica Moldova a acceptat caracterul universal al drepturilor omului și s-a obligat să-l transpună în legi și să-l aplice, asumîndu-și răspunderea de a respecta principiile fundamentale ale dreptului internațional al drepturilor omului. Astfel, legiuitorul constituant a integrat în textul Legii Supreme adeziunea la principiul universalității, cuprins în Declarația Universală a Drepturilor Omului: conform art. 15, *cetățenii beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea*. Această normă orientează activitatea instituțiilor statului spre asigurarea respectării drepturilor fiecărei persoane. Cetățeanul dispune de pîrghii constituționale orientate spre a-i asigura un comportament activ în raport cu instituțiile statului.

Totodată, Constituția proclamă valori supreme demnitatea omului, drepturile și libertățile lui constituind o valoare fundamentală, și impune statului îndatorirea primordială de a respecta și ocroti persoana, de a-i oferi protecție atît în țară, cît și în străinătate.

Potrivit articolului 16 alin. (1) din Constituție, *respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului*. Acest deziderat consolidează poziția ființei umane în cadrul valorilor ocrotite de stat. Statul se obligă să respecte și să ocrotească persoana, iar Legea Supremă stabilește că respectarea și ocrotirea persoanei sînt plasate pe primele poziții în categoria obligațiilor statului. Prin urmare și persoana se află în vîrfurile piramidei ierarhice a valorilor garantate și ocrotite de Constituție.

Legea Supremă statuează principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială. Chintesența acestei norme constă în faptul că toți cetățenii au aceleași drepturi, libertăți fundamentale și îndatoriri, exercitarea cărora este asigurată de către stat fără discriminare.

Accesul liber la justiție constituie un principiu fundamental al organizării oricărui sistem democratic, fiind consacrat într-un număr important de documente internaționale, inclusiv în cele menționate *supra*, astfel încît el are semnificații deosebite și pentru dreptul procesual. Facilitatea oricărei persoane de a introduce, după libera sa apreciere, o acțiune în justiție, implicînd astfel obligația corelativă a statului ca prin instanța competentă să soluționeze aceste acțiuni, reprezintă practic liberul acces al persoanei la justiție. În acest sens, potrivit art. 20 alin. (1) din Constituție, *orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime*.

Dispoziția cuprinsă în alin. (2) prevede că *nicio lege nu poate îngreuna accesul la justiție*, garantând accesul liber la justiție și asigurând, în același timp, unitatea reglementărilor constituționale și legislative pe întreg teritoriul țării.

Prin prevederile alin. (1) al art. 54 din Constituție, legiuitorul constituant a statuat că *în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului*. Această normă constituțională protejează dreptul în substanța sa și consacră principiul potrivit căruia un drept constituțional obținut nu mai poate fi suprimat sau diminuat prin legi organice sau alte acte normative. Chiar dacă, prin formularea conținută în alin. (2), legiuitorul constituant a admis restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale în anumite condiții, alin. (3) din art. 54 consacră o excepție de la norma generală, stabilind că *prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24*. Prin urmare, normele din alin. (3) interzic restrângerea exercițiului dreptului de acces liber la justiție (art. 20), conferindu-i statutul de drept absolut.

Articolul 20 din Constituție reprezintă blocul fondator al sistemului democratic, în care orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă în cazul lezării drepturilor sale și definește scopul aplicării articolului pentru **orice persoană**. Dacă acest articol este abordat în coroborare cu articolul 16 alin. (2), se instituie prezumția că persoanele cu dizabilități au, de asemenea, acces la justiție. Astfel, dreptul persoanei de a se adresa justiției este o condiție "*sine qua non*" în asigurarea eficienței exercitării drepturilor și libertăților sale.

Pentru a concretiza și a conferi plenitudine dreptului de acces liber la justiție, legiuitorul dezvoltă normele constituționale în legile organice. Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte constituie elemente ale dreptului procesual civil și dau naștere nemijlocit drepturilor și libertăților omului în procesul civil.

Normele care reglementează accesul liber la justiție în condiții egale la nivel de principiu sînt prevăzute în art. 5 și 22 din Codul de procedură civilă: *orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime* (art. 5); *justiția în pricinile civile se înfăptuiește pe principiul egalității tuturor persoanelor, independent de cetățenie, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, naționalitate, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naștere, (...) și de alte circumstanțe*.

Așadar, principiul liberului acces la justiție trebuie să se aplice indiferent de calitatea persoanei și se concretizează prin posibilitatea depunerii oricărei cereri a cărei rezolvare este de competența instanțelor judecătorești. Caracterul legitim sau nelegitim al pretențiilor formulate în justiție este rodul judecării cauzei și el se constată prin hotărîrea judecătorească.

Contrar reglementărilor constituționale și legale enunțate, accesul liber la justiție al persoanelor incapabile există doar în teorie.

Actualmente, în baza normelor contestate în prezenta sesizare, persoanele lipsite de capacitate nu au drepturi și obligații procedurale civile, iar actele de procedură îndeplinite de persoana lipsită de capacitatea de folosință sunt nule. Adulții declarați incapabili nu-și pot apăra de sine stătător în instanță drepturile, libertățile și interesele legitime. Judecătorul refuză să primească cererea de chemare în judecată dacă reclamantului și/sau pîrîtului îi lipsește capacitatea de folosință. Judecătorul restituie cererea de chemare în judecată dacă ea a fost depusă de o persoană incapabilă. Instanța judecătorească scoate cererea de pe rol în cazul în care cererea a fost depusă de o persoană incapabilă.

Această situație este cu atît mai delicată, cu cît mă refer la o categorie socială vulnerabilă, care are nevoie de aceste măsuri suplimentare de protecție pentru a-i fi asigurate drepturile fundamentale.

Or, dreptul de acces liber la justiție este unul din importanțele drepturi ale omului și, odată pus în aplicare, are o importanță decisivă pentru exercitarea tuturor drepturilor și libertăților afectate de incapacitate.

În cauza *Stanev împotriva Bulgariei* (2012), Curtea Europeană a Drepturilor Omului reiterează că art. 6 (1) asigură și garantează oricărei persoane dreptul de a-și prezenta în fața instanței pretențiile cu privire la drepturile sau obligațiile sale civile (*Golder împotriva Marii Britanii*). Acest ”drept la instanță”, din care face parte dreptul de acces la instanță, poate fi invocat de către orice persoană care consideră în mod întemeiat că o ingerință în exercitarea drepturilor sale civile este nelegală și care se plînge că nu a avut posibilitatea de a invoca acest capăt de cerere în fața unei instanțe care să îndeplinească cerințele articolului 6 (1) (*Roche împotriva Marii Britanii; Salontaji-Drobnjak împotriva Serbiei*).

Potrivit Curții, dreptul de acces la instanță nu este unul absolut și poate fi supus anumitor limitări; acestea sînt implicit admise, deoarece dreptul de acces ”prin natura sa, presupune reglementarea sa de către stat, reglementare care poate varia în timp și spațiu, în concordanță cu nevoile și resursele comunității și ale indivizilor. În procesul de reglementare, Statele Contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere. Deși, decizia finală cu privire la îndeplinirea cerințelor Convenției aparține Curții, nu este rolul acesteia de a se substitui instanțelor naționale în evaluarea oportunității alegerii unei măsuri sau a alteia. Totuși, limitările aplicate nu trebuie să restrîngă accesul persoanei vizate de așa natură încît să afecteze însăși substanța dreptului. Mai mult, o asemenea limitare nu va fi compatibilă cu articolul 6 (1) dacă nu urmărește un scop legitim și dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit. Mai mult, Convenția este menită să garanteze drepturi practice și efective, nu teoretice și iluzorii. Acest aspect este cu atît mai evident în ceea ce privește garanțiile prevăzute de articolul 6, avînd în vedere locul primordial pe care îl ocupă într-o societate democratică dreptul la un proces echitabil, cu toate garanțiile prevăzute de acest articol.

Nu în ultimul rînd, Curtea a observat că în cele mai multe dintre cazurile cu care a fost sesizată și care implicau ”persoane alienate”, procedurile interne priveau detenția acestora și intrau astfel în sfera de aplicare a articolului 5 din Convenție. A statuat însă în mod constant că garanțiile ”procedurale” prevăzute de articolul 5(1) și (4) sînt asemănătoare cu cele prevăzute de articolul 6 (1) (*Winterwerp împotriva Olandei, Sanchez-Reisse împotriva Elveției, Ilijkpv împotriva Bulgariei*).

Curtea a recunoscut că restrîngerile drepturilor procedurale ale unei persoane, chiar și atunci cînd persoana a fost privată de capacitate juridică, se pot justifica pentru protecția persoanei însăși, a intereselor celorlalți sau în interesul unei bune administrări a justiției. Totuși, importanța exercitării acestor drepturi variază în funcție de scopul acțiunii pe care persoana vizată vrea să o introducă în fața instanței. În special, dreptul de a solicita instanței verificarea legalității declarării incapacității este unul dintre cele mai importante drepturi ale persoanei vizate, deoarece o asemenea procedură, odată declanșată, are o importanță decisivă atît pentru exercitarea tuturor drepturilor și libertăților afectate de starea de incapacitate, cît și în legătură cu orice restricții care ar putea fi aplicate asupra libertății persoanei (*Ștucaturov împotriva Rusiei*).

Totuși, statul rămîne liber să aleagă modalitatea în care se asigură acest drept de acces. În același timp, Curtea consideră că nu ar fi contrar articolului 6 ca legislația națională să prevadă anumite restricții ale dreptului de acces la instanță în acest domeniu, în scopul exclusiv de a nu supraîncărca instanțele judecătorești cu cereri excesive sau vădit nefondate. Dar, este evident că problema poate fi evitată prin alte mijloace mai puțin restrictive decît negarea automată a accesului personal la instanță, de exemplu, prin limitarea frecvenței cu care pot fi introduse astfel de cereri sau prin introducerea unui sistem de examinare prealabilă pe baza dosarului a admisibilității cererii.

În cauza *Stanev împotriva Bulgariei*, Curtea s-a văzut nevoită să noteze și importanța crescîndă pe care textele internaționale cu privire la protecția persoanelor care suferă de tulburări mintale o

acordă creșterii pe cât posibil a autonomiei acestora. Se referă, în special, la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și la Recomandarea nr.R (99)4 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la principiile de protecție juridică a persoanelor adulte declarate incapabile, care recomandă ca statele să prevadă garanții procedurale pentru a proteja persoanele incapabile, să asigure revizuirea periodică a statutului acestora și să pună la dispoziție căile de recurs adecvate.

În ultimii ani, protecția drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități a cunoscut un progres important la nivel internațional. Adoptarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD) în anul 2006 a constituit o etapă importantă în afirmarea drepturilor persoanelor cu dizabilități. Republica Moldova a ratificat această Convenție în anul 2008, demonstrând atașamentul pentru o abordare a dizabilității fondată pe drepturile omului și luând poziția în favoarea ameliorării condițiilor de viață a persoanelor cu dizabilități.

Convenția marchează o schimbare de paradigmă în modul în care este conceptualizată dizabilitatea și consideră persoanele cu dizabilități ca fiind deținătoare de drepturi în mod egal cu celelalte persoane, plasând individul în centrul tuturor deciziilor care îl afectează. O astfel de abordare a dizabilității, bazată pe drepturi, are implicații profunde pentru legislația privind capacitatea juridică și punerea în aplicare a acesteia.

În Documentul Tematic ”Cine ajunge să decidă? Dreptul la capacitatea juridică pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale”¹, Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei menționează că pierderea puterii de a administra proprietatea și afacerile financiare este consecința tipică a incapacității și tutelei. Una dintre funcțiile de bază a tutorilor este de a prelua responsabilitatea pentru mijloacele financiare ale adulților. Alte drepturi sînt de asemenea afectate, inclusiv dreptul la muncă, la căsătorie și la participarea politică. Capacitatea juridică este esențială pentru a beneficia de principiul că intervențiile medicale trebuie să se bazeze pe consimțămîntul liber și informat. Consimțămîntul din partea tutorelui poate face ca spitalizarea și/sau intervențiile medicale să fie considerate ca voluntare, în ciuda absenței acordului persoanei în cauză. În cele din urmă, persoanele care sînt lipsite de capacitate pierd dreptul de a apărea în fața instanței, și, prin urmare, nu dispun de remedii eficiente pentru a contesta incapacitatea lor, acțiunile reprezentanților lor legali și orice alte aspecte juridice pe care în alte condiții le-ar putea prezenta în instanță.

Comisarul solicită statelor membre ale Consiliului Europei, printre altele, să se asigure că persoanele cu dizabilități se bucură de drepturile de proprietate, inclusiv dreptul de a moșteni proprietate și de a controla afacerile financiare proprii, dreptul la viața de familie, dreptul la consimțămînt sau refuz în cazul intervențiilor medicale, dreptul la vot, dreptul la liberă asociere și dreptul de acces la justiție în condiții egale cu ceilalți. Comisarul menționează că nimeni nu ar trebui să fie privat în mod automat de aceste drepturi din cauza unei deficiențe sau a unei dizabilități sau din cauza faptului că este supus tutelei.

În Hotărîrea nr. 27 din 13.11.2014 pentru controlul constituționalității art. 21 alin. (5) lit e) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (neexaminarea cererilor depuse de către persoanele incapabile), Curtea Constituțională a subliniat necesitatea creșterii pe cât e posibil a autonomiei persoanelor care suferă de tulburări mintale în activitățile desfășurate și măsurile întreprinse, potrivit standardelor consacrate de actele internaționale în domeniu. Totodată, Curtea a reținut că, deși persoanele pot fi declarate incapabile printr-un act judecătoresc, acest fapt nu poate antrena atingerea demnității persoanelor care constituie subiectul unei protecții absolute. Prin prisma garantării demnității tuturor persoanelor, posibilitatea unei activități de sine stătătoare în societate, prin oferirea oportunităților de a se dezvolta și proteja propriile drepturi și libertăți, urmează a fi asigurată implicit persoanelor incapabile.

¹ Strasbourg, 20 februarie 2012, CommDH/IssuePaper(2012), [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CommDH/IssuePaper\(2012\)2&Language=lanFrench&Ver=original&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CommDH/IssuePaper(2012)2&Language=lanFrench&Ver=original&direct=true),

În opinia mea, în perioada de după ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, statul nu a realizat acțiunea pozitivă pentru a asigura șanse egale unui grup de persoane cu dizabilități pentru a profita de oportunitățile de societate. Sîntem de față cu situația în care prevederile legale contestate comportă un efect pronunțat nefavorabil asupra unui grup protejat, plasîndu-l într-o situație specială dezavantajată și nu asigură dreptul persoanelor cu dizabilități să fie recunoscute oriunde ca persoane cu drepturi în fața legii.

În contextul angajamentelor asumate de Republica Moldova, în special prin ratificarea CDPD, dar și avînd în vedere statutul de drept absolut conferit de Legea Supremă dreptului de acces liber la justiție, restrîngerea acestuia nu are și nici nu poate avea o justificare obiectivă și rezonabilă și face zadarnice eforturile statului în asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, asigurării participării lor în toate domeniile vieții fără discriminare, de rînd cu ceilalți membri ai societății, avînd ca bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În concluzie, consider că limitarea accesului liber la justiție al unei persoane declarate incapabilă printr-o hotărîre judecătorească constituie o intervenție din partea legiuitorului în conținutul acestui drept, care afectează însăși substanța sa, fapt contrar articolelor 20, 16 și 54 din Constituție și este incompatibilă cu pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte.

IV. CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Pentru considerentele expuse, călăuzindu-mă de prevederile art. 4 alin. (1)lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit. a) din Codul jurisdicției constituționale solicit exercitarea controlului constituționalității următoarelor prevederi din Codul de procedură civilă:

- Art.57 alin. (2) – propoziția ”Actele de procedură îndeplinite de persoana lipsită de capacitatea de folosință sînt nule”;
- Art. 58 – sintagma ”sau de adulții cu capacitate de exercițiu limitată”;
- Art. 58 alin. (2¹) – sintagma ”sau de adulții declarați incapabili”;
- Art. 58 alin. (6) – sintagma ”precum și ale adulților declarați incapabili în modul stabilit de lege”;
- Art. 169 alin. (1) lit. e) –reclamantului și/sau pîrîtului îi lipsește capacitatea de folosință, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 59 alin. (2);
- Art. 170 alin. (1) lit.c) – ”cererea a fost depusă de o persoană incapabilă”;
- Art. 267 lit. b) – ”cererea a fost depusă de o persoană incapabilă”;
- Art. 306 alin. (2) – propoziția ”Problema citării persoanei se soluționează în fiecare caz, în funcție de starea sănătății ei”.

Cu respect,

*Mihail Cotorobai,
Avocat al Poporului*

DOCUMENTE ANEXATE

Constituția Republicii Moldova

Articolul 1

Statul Republica Moldova

- (1) Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil.
- (2) Forma de guvernământ a statului este republica.
- (3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

- (1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu [Declarația Universală a Drepturilor Omului](#), cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.
- (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 8

Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

- (1) Republica Moldova se obligă să respecte [Carta Organizației Națiunilor Unite](#) și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.
- (2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Articolul 15

Universalitatea

Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.

Articolul 16

Egalitatea

- (1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.
- (2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 18

Protecția cetățenilor Republicii Moldova

- (1) Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atît în țară, cît și în străinătate.
- (2) Cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară.

Articolul 20

Accesul liber la justiție

- (1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.
- (2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

- (1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.
- (2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.
- (3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.
- (4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Declarația Universală a drepturilor omului

Articolul 1

Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității.

Articolul 2

1. Fiecare se poate prevala de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație, fără nici o deosebire, în special de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie, de opinie politică sau de orice altă opinie, de origine națională sau socială, de avere, de naștere sau decurgînd din orice altă situație.

2. Pe lângă aceasta, nu se va face nici o deosebire bazată pe statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care aparține o persoană, fie această țară sau teritoriu independente, sub tutelă, neautonome sau supuse unei limitări oarecare a suveranității.

Articolul 6

Fiecare are dreptul să i se recunoască personalitatea sa juridică, oriunde s-ar afla.

Articolul 7

Toți oamenii sunt egali în fața legii și au dreptul fără deosebire la o protecție egală a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar încălca prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o astfel de discriminare.

Articolul 8

Orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin constituție sau prin lege.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice

Articolul 14

1. Toți oamenii sunt egali în fața tribunalelor și curților de justiție. Orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil și public de către un tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege, care să decidă asupra contestărilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil. Ședința de judecată poate fi declarată secretă în totalitate sau pentru o parte a desfășurării ei, fie în interesul bunelor moravuri, al ordinii publice sau al securității naționale într-o societate democratică, fie dacă interesele vieții particulare ale părților în cauză o cer, fie în măsura în care tribunalul ar socoti acest lucru ca absolut necesar, cînd datorită circumstanțelor speciale ale cauzei, publicitatea ar dăuna intereselor justiției; cu toate

acestea, pronunțarea oricărei hotărâri în materie penală sau civilă va fi publică, afară de cazurile când interesul minorilor cere să se procedeze altfel sau când procesul se referă la diferende matrimoniale ori la tutela copiilor.

Articolul 26

Toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii. În această privință legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficace contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.

Convenția privind Drepturile persoanelor cu Dizabilități

Articolul 5

Egalitatea și nediscriminarea

1. Statele Participante recunosc că toate persoanele sunt egale în fața legii și au dreptul, fără discriminare, la protecție și beneficii egale din partea legii.
2. Statele Participante vor interzice toate formele de discriminare din cauza dizabilității și garantează, persoanelor cu dizabilități, protecție juridică egală și eficientă contra discriminării în orice temei.
3. Pentru a promova egalitatea și a elimina discriminarea, Statele Participante vor lua toate măsurile necesare pentru a garanta o adaptare rezonabilă.
4. Măsurile specifice care sunt necesare pentru a accelera sau obține egalitatea de facto a persoanelor cu dizabilități nu vor fi considerate discriminare, în contextul prezentei Convenții.

Articolul 12

Egalitate în fața legii

1. Statele Participante reafirmă că persoanele cu dizabilități au dreptul să fie recunoscute oriunde ca persoane cu drepturi în fața legii.
2. Statele Participante vor recunoaște că persoanele cu dizabilități beneficiază de aceeași capacitate juridică ca și alte persoane în toate aspectele vieții.
3. Statele Participante vor lua măsurile necesare pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități la asistența de care pot avea nevoie pentru a-și exercita capacitățile juridice.
4. Statele Participante vor asigura luarea că toate măsurile referitoare la exercitarea capacităților juridice, oferă o protecție corespunzătoare și eficientă împotriva abuzului, conform legislației internaționale cu privire la drepturile omului. Această protecție va asigura că măsurile întreprinse pentru exercitarea capacităților juridice respectă drepturile, voința și preferințele persoanei, și nu există conflict de interese și abuz de influență, este proporțională și adaptată la circumstanțele în care se află persoanele, este aplicată pentru un termen cât se poate de scurt și este revizuită sistematic de către autoritățile competente, independente și imparțiale sau instanțele judiciare. Protecția va fi proporțională cu gradul în care aceste măsuri afectează drepturile și interesele persoanelor.
5. În baza prevederilor acestui articol, Statele Participante vor lua toate măsurile corespunzătoare și eficiente, pentru a asigura dreptul egal al persoanelor cu dizabilități la deținerea sau moștenirea proprietății, controlul propriu al afacerilor financiare, accesul egal la credite bancare, la ipotecă precum și la alte forme de credit financiar, și vor garanta că persoanele cu dizabilități nu vor fi private de proprietățile lor.

Articolul 13

Accesul la justiție

1. Statele Participante vor garanta accesul eficient la justiție al persoanelor cu dizabilități, în măsură egală cu alte persoane, inclusiv prin oferirea acomodării de proceduri și corespunzătoare vârstei,

pentru a facilita rolul lor eficient în calitate de participanți direcți și indirecti, inclusiv în calitate de martori, în toate procedurile judiciare, inclusiv la etapa de investigație și alte etape preliminare.

2. Pentru a contribui la asigurarea accesului eficient la justiție a persoanelor cu dizabilități, Statele Participante vor promova instruirea corespunzătoare a personalului organelor de drept, inclusiv al poliției și penitenciarelor.

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Articolul 6. Dreptul la un proces echitabil

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra *încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil*, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărîrea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

Articolul 13. Dreptul la un recurs efectiv

Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

Articolul 14. Interzicerea discriminării

Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova

Articolul 5. Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime.

(2) Nici unei persoane nu i se poate refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.

Articolul 22. Egalitatea în fața legii și a justiției

(1) Justiția în pricinile civile se desfășoară pe principiul egalității tuturor persoanelor, independent de cetățenie, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naștere, precum și al egalității tuturor organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, subordonare, sediu și de alte circumstanțe.

(2) Privilegiile procesuale ale persoanelor care beneficiază de imunitatea răspunderii civile se stabilesc de prezentul cod și de alte legi, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.